

УДК 351.713:(339.543:621.643/646)(477)

В. В. Прокопенко, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри морського та митного права
Національного університету
“Одеська юридична академія”

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО ТОВАРІВ, ЯКІ ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ТРУБОПРОВІДНИМ ТРАНСПОРТОМ

Присвячено характеристиці митних формальностей із виокремленням дій, які виконуються під час переміщення товарів через митний кордон України трубопровідним транспортом. Установлено, що підставою для переміщення товарів трубопровідним транспортом через митний кордон України є періодична митна декларація. Після такого переміщення митниці подається додаткова декларація або декілька декларацій. З'ясовано, що є деякі відмінності у виконанні митних формальностей щодо природного газу, які пов'язані з його зберіганням у газосховищах.

Ключові слова: дія; енергоносії; митний контроль; митне оформлення; митна формальність; трубопровідний транспорт.

The article is sanctified to description of custom formalities with the selection of actions that is executed at moving of commodities through the custom border of Ukraine by a pipeline transport. It is found out, that moving through the custom border of Ukraine of such power mediums as oil, oil products, ammonia, etilen, natural gas comes true exceptionally by main pipeline transport. It is set that moving of commodities through the custom border of Ukraine by a pipeline transport comes true on the basis of the executed periodic customs declaration. Certainly, that after moving of commodities through the custom border of Ukraine obligatory is a grant to the custom of additional customs declaration or a few such declarations on a volume, that was directly moved and that must not exceed to the volume indicated in periodic customs declaration. It is found out, that to ecological and radiological control commodities that move through the custom border of Ukraine a pipeline transport and only collection is not celebrated in case of such moving are not subject, but if, for example, oil will be brought in on custom territory of Ukraine by a railway or motor-car transport (in cisterns), some types of state control are obligatory, as well as in payment of only collection.

It is well-proven that at moving of power mediums through the custom border of Ukraine a pipeline transport is execute the next custom formalities related to custom registration: declaration; acceptance of periodic customs declaration; registration of periodic customs declaration; completion of custom registration; declaration; acceptance of additional declaration; registration of additional declaration; completion of custom registration. One custom formality related to custom control-actual control is in addition, executed only.

Some differences are set in execution custom formalities in relation to natural gas, that is related to his storage in gas-holders and touch the account of commodities that are in gas-holders or in gas-transport systems of Ukraine, it is a grant of corresponding information to the custom is in relation to the amount (to the volume) of being of natural gas.

© **В. В. Прокопенко, 2017**

Key words: *action; power mediums; custom control; custom registration; custom formality; pipeline transport.*

Постановка проблеми. Трубопровідний транспорт є специфічним видом транспорту, структура якого складається з мережі нафто-, газо-, нафтопродуктопроводів та інших магістралей, якими транспортуються на відстань рідкі, газоподібні або тверді продукти трубопроводами. Трубопровідний транспорт становить 11 % від обсягу світового вантажообігу. Основна особливість трубопровідного транспорту – це безперервність його функціонування. Не викликає сумнівів, що переміщення товарів через митний кордон України трубопровідним транспортом має низку особливостей щодо проведення митного контролю й митного оформлення цієї категорії товару.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У спеціальній літературі деякі аспекти діяльності трубопровідного транспорту вже стали предметом досліджень. Так, Є. В. Довженко здійснив теоретико-правову характеристику правового регулювання трубопровідного транспорту в Україні. Е. А. Онацький дослідив адміністративно-правові засади діяльності магістрального трубопровідного права. Л. Д. Руденко акцентувала увагу на недосконалості законодавчого визначення магістрального трубопровідного транспорту. Однак переміщення товарів через митний кордон України трубопровідним транспортом, аналіз митної діяльності, пов'язаної з цим, так і залишились поза увагою науковців і практиків.

Мета статті – дослідити митні формальності з виокремленням дій, що виконуються під час переміщення товарів через митний кордон України трубопровідним транспортом.

Виклад основного матеріалу. В міжнародному та національному законодавстві України широко використовується поняття “енергоносії”, які переміщуються територією України та за її межі з використанням трубопровідного транспорту та ліній електропередачі. Так, наприклад, гл. 11 Угоди про асоціацію між Україною з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами з іншої сторони присвячено питанням, пов'язаним із торгівлею енергоносіями, в ст. 326 МК України, ст. 188 Податкового кодексу України, ст. 6 Закону України “Про трубопровідний транспорт” законодавець оперує поняттям “енергоносії”. В низці підзаконних нормативних актів України нормотворець також застосовує зазначене поняття. Виникає питання, що необхідно розуміти під цим поняттям?

У ст. 1 Закону України “Про теплопостачання” зазначається, що енергоносії – це органічне паливо, електроенергія, нетрадиційні та поновлювані види енергії, альтернативні джерела енергії [1]. У ч. 5 ст. 1 Закону України “Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу” міститься таке визначення поняття “енергоносії” – кам'яне і буре вугілля, торф, інші види первинного твердого палива, кам'яновугільні брикети, інші види вторинного твердого палива, буровугільні та торф'яні брикети, газ нафтопереробки, нафтопродукти, природний газ, природні енергетичні ресурси (ядерна, гідравлічна та геотермальна енергія, інші природні ресурси), електрична і теплова енергія [2].

Аналіз чинного українського законодавства дає змогу виокремити категорію енергоносіїв (товарів), які переміщуються через митний кордон України трубопровідним транспортом. Такими товарами є нафта, нафтопродукти, аміак, етилен, природний газ.

Згідно зі ст. 2 Закону України “Про трубопровідний транспорт”, систему трубопровідного транспорту України становлять магістральний трубопровідний транспорт і промисловий трубопровідний транспорт [3]. Ураховуючи предмет дослідження, нас цікавить виключно магістральний трубопровід, який являє собою технологічний комплекс, що функціонує як єдина система і до якого входить окремий трубопровід з усіма об’єктами і спорудами, зв’язаними з ним єдиним технологічним процесом, або кілька трубопроводів, якими здійснюються транзитні, міждержавні, міжрегіональні поставки продуктів транспортування споживачам, або інші трубопроводи, спроектовані та збудовані згідно з державними будівельними вимогами щодо магістральних трубопроводів [3].

Наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 629 закріплений Порядок і строки митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом, в якому визначені дії, що підлягають виконанню відповідними особами і митницями (митними постами) у ході здійснення митного контролю та митного оформлення товарів під час їх переміщення через митний кордон України трубопровідним транспортом, а також здійснення операцій із заміщення природного газу [4].

Переміщення товарів через митний кордон України трубопровідним транспортом здійснюється на підставі оформленої періодичної митної декларації та відомості оформлених митницею періодичних митних декларацій доступних для перегляду посадовими особами митниць, через які відбувається переміщення відповідних задекларованих товарів в автоматизованій системі митного оформлення.

Першою митною формальністю є декларування. Декларант або уповноважена особа (в цьому випадку здійснюється дія щодо укладення договору з декларування товару) заповнює, як уже зазначалось вище, періодичну митну декларацію відповідно до обраного митного режиму.

Під час переміщення товарів через митний кордон України трубопровідним транспортом митниці на митному посту надаються документи, передбачені п. 5 ч. 1 та 3 ст. 335 МК України, а саме:

- зовнішньоекономічний договір (контракт) або інші документи, що підтверджують право володіння, користування та/або розпорядження товарами;
- акт прийому-передачі товарів або довідка, що підтверджує кількість товарів;
- комерційні та супровідні документи (за наявності їх у власника трубопровідного транспорту) на товари, що переміщуються через митний кордон України, а на момент митного оформлення – рахунок-фактуру;
- найменування та адреса відправника товарів;
- найменування та адреса отримувача товарів;
- документи (дозволи, сертифікати), що підтверджують показники товару [5].

Крім того, обов’язково митниці подається рахунок або інший документ, який визначає вартість енергоносія. Щодо визначення митної вартості природного газу, необхідно зазначити таке: ДФС України щомісяця обчислює середню митну вартість імпортованого природного газу, яка склалася у процесі його митного оформлення під час ввезення на територію України за попередній місяць. Так, відповідно до вимог пп. 252.8 ст. 252 розд. IX “Рентна плата” ПК України, ДФС України обчислено середню митну вартість імпортованого природного газу, що склалася у процесі його митного оформлення під час

ввезення на територію України в період із 01.01.2018 до 31.01.2018, яка становить 7784,0547 грн або 272,9341 дол. США за 1 тис. м³ [6].

П. 2.5 Порядку митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом, передбачено, які документи, оформлені за результатами переміщення товарів через митний кордон України за попередній календарний місяць, можуть використовуватись як акт прийому-передачі товарів окремо для природного газу, нафти, нафтопродуктів, аміаку, етилену.

Останньою дією є формування пакета документів декларантом або уповноваженою особою для подання митниці.

Таким чином, митна формальність декларування складається із:

- укладення договору з декларування (за необхідності);
- заповнення періодичної митної декларації;
- формування пакета документів.

Такі три митні формальності пов'язані з діями посадової особи митниці щодо роботи з митною декларацією. Для виконання митної формальності, а саме прийняття митної декларації, здійснюються такі дії:

- подання митниці декларантом або уповноваженою особою пакета документів; реєстрація посадовою особою митниці періодичної митної декларації;
- перевірка митної декларації. Під час виконання наступної митної формальності – оформлення митної декларації – здійснюються дії щодо перевірки правильності класифікації товару та визначення країни походження товару тощо; контролю зіставлення даних; оцінки ризику. Завершення митного оформлення – наступна митна формальність, у процесі якої виконуються такі дії:
 - проставлення в митній декларації відбитка особистої номерної печатки;
 - внесення до електронної митної декларації відмітки про завершення митного оформлення.

Переміщення товарів через митний кордон України трубопровідним транспортом здійснюється за попередньою митною декларацією, і після такого переміщення декларант або уповноважена ним особа має подати митниці додаткову декларацію (або декілька додаткових декларацій) протягом відповідного календарного місяця за періодичною митною декларацією (попереднього або у разі подання додаткової декларації до завершення відповідного календарного місяця – поточного). Як бачимо, наступна митна формальність – це декларування, що складається з трьох дій:

- заповнення додаткової митної декларації;
- підписання суб'єктом господарювання актів прийому-передачі;
- подання додаткової митної декларації.

Зазначимо, що акти прийому-передачі товару мають бути підписані суб'єктом господарювання, яким може бути й іноземець. Саме тому національним законодавством передбачається надання таких актів до 15 числа місяця, що настає за місяцем подання додаткової декларації у випадку, коли є необхідність їх підписання іноземним суб'єктом господарювання.

Наступні митні формальності та дії щодо прийняття додаткової митної декларації, її оформлення та завершення митного оформлення ідентичні формальностям та діям посадової особи митниці, пов'язаним із роботою з періодичною митною декларацією.

Під час оформлення додаткової митної декларації митницею, уповноваженою на здійснення митних формальностей на трубопровідному транспорті, здійснюється контроль зіставлення даних про обсяги товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом через митний кордон України за періодичною митною декларацією, зазначених в актах прийому-передачі, товаросупровідних документах, та інформації, отриманої за результатами фактичного контролю. Іншими словами, в додатковій митній декларації або декількох таких деклараціях зазначається об'єм, безпосередньо переміщений через митний кордон, який не має перевищувати об'єму, поданого у періодичній митній декларації.

Є деякі відмінності у виконанні митних формальностей щодо природного газу. Так, у випадку ввезення на митну територію України природного газу з метою зберігання у газосховищах обирається митний режим митного складу. За фактом переміщення природного газу до газосховища декларант або уповноважена ним особа мають подати митниці, уповноваженій на здійснення митних формальностей на трубопровідному транспорті, додаткову декларацію (додаткові декларації) відповідно до митного режиму митного складу на обсяги, переміщені до газосховищ за періодичною митною декларацією протягом відповідного календарного місяця. Нормотворець допускає одночасне зберігання в газосховищах природного газу з різним митним статусом. Обов'язок операторів газосховищ – надавати митниці, уповноваженій на здійснення митних формальностей на трубопровідному транспорті, щомісяця до 20 числа реєстри обсягів природного газу, що зберігається у газосховищах на митній території України. Крім того, оператор газотранспортної системи України з періодичністю раз на тиждень (щосередини) має надавати у формі електронного документа відповідній митниці необхідну для здійснення фактичного контролю оперативну інформацію про переміщувані товари за попередній тиждень на підставі показників приладів обліку, в тому числі розташованих за межами митної території України [4].

Як бачимо, відмінності стосуються виключно обліку товарів, які перебувають у газосховищах або у газотранспортній системі України, тобто надання інформації митниці щодо кількості (об'єму) знаходження природного газу.

Необхідно зазначити, що екологічному та радіологічному контролю не підлягають товари, що переміщуються трубопровідним транспортом [7], єдиний збір не справляється у разі переміщення товарів трубопровідним транспортом [8]. А якщо, наприклад, нафта ввозитиметься на митну територію України залізничним або автомобільним транспортом (у цистернах), деякі види державного контролю обов'язкові, як і сплата єдиного збору.

Згідно зі ст. 231 МК України, митний контроль товарів, що переміщуються через митний кордон України трубопровідним транспортом, у тому числі з метою транзиту через митну територію України, здійснюється в місцях митного контролю, які визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику [5]. Наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 629 затверджено перелік місць митного контролю товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом. Так, для митного контролю природного газу встановлено 24 місця, для митного контролю нафти – 13, для митного контролю нафтопродуктів – 11, для митного контролю аміаку – 14.

Для здійснення митного контролю товарів, які переміщуються через митний кордон України трубопровідним транспортом, виконується лише одна митна формальність – фактичний контроль.

Фактичний контроль нафти, нафтопродуктів, аміаку, етилену здійснюється з періодичністю, що відповідає періодичності подання додаткової декларації на переміщені товари.

Фактичний контроль природного газу здійснюється у разі виявлення розбіжностей в документах та інформації та/або за результатами аналізу ризиків з обов'язковим складанням акта про результати фактичного контролю.

Залежно від виду товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом, під час здійснення фактичного контролю визначаються:

- фактичний обсяг і фізико-хімічні показники товару;
- перевіряються показники приладів обліку та дані документів обліку обсягів товару;
- здійснюються контрольні вимірювання, відбір проб (зразків) товару (в разі потреби);
- накладається митне забезпечення [4].

Митна формальність щодо фактичного контролю товарів, які переміщуються трубопровідним транспортом, починається дією декларанта або уповноваженої ним особи щодо подання додаткової декларації відповідній митниці. Наступний крок – прибуття до місця митного контролю та зняття митного забезпечення, про що складається акт у двох примірниках, в якому зазначаються посада, прізвище, ініціали посадової особи митниці та підприємства трубопровідного транспорту, номер і дата письмового повідомлення щодо зняття митного забезпечення з таких приладів обліку та засувної арматури, причина зняття.

Слід звернути увагу, що нормотворець передбачає форс-мажорні обставини щодо самостійного зняття митного забезпечення підприємством трубопровідного транспорту. Так, у разі виникнення реальної загрози порушення технологічного процесу, аварійної ситуації або дії обставин непереборної сили відповідальна особа підприємства трубопровідного транспорту може самостійно зняти митне забезпечення з приладів обліку або засувної арматури, про що має у найкоротший строк повідомити митницю, в зоні діяльності якої розташоване місце митного контролю, у письмовій формі засобами факсимільного зв'язку та протягом доби з моменту виявлення таких обставин надати документальні докази існування зазначених обставин [4].

Наступною дією є зняття посадовою особою митниці показників з приладів обліку. Місце, в якому розміщуються прилади обліку, перебуває під митним забезпеченням, причому такі місця обов'язково узгоджуються митницею з керівництвом підприємства. Наступний крок – це накладення митного забезпечення, про що складається відповідний акт за аналогією з актом про зняття митного забезпечення. Останньою дією є складання акта про результати фактичного контролю товарів, які переміщуються через митний кордон України, у двох примірниках, один з яких зберігається в митниці, в зоні діяльності якої розташовується відповідне місце митного контролю, інший – на підприємстві трубопровідного транспорту. Зазначений акт підписують відповідальна особа підприємства трубопровідного транспорту і посадова особа митниці або митного поста з проставленням відтиску особистої номерної печатки.

Як бачимо митна формальність – фактичний контроль товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом через митний кордон України, складається з таких дій:

- подання декларантом додаткової декларації митниці;
- прибуття до місця митного контролю та зняття митного забезпечення;
- зняття показників приладів обліку товарів;
- накладення митного забезпечення;
- складення акта про результати фактичного контролю.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Аналіз нормативної бази з досліджуваної тематики дає змогу констатувати, що під час переміщення енергоносіїв через митний кордон України трубопровідним транспортом виконуються такі митні формальності, пов'язані з митним оформленням: декларування; прийняття періодичної митної декларації; оформлення періодичної митної декларації; завершення митного оформлення; декларування; прийняття додаткової декларації; оформлення додаткової декларації; завершення митного оформлення. Крім того, виконується лише одна митна формальність, пов'язана із митним контролем, – фактичний контроль.

Список використаних джерел:

1. Про теплопостачання [Електронний ресурс] : Закон України від 02 червня 2005 р. № 2633-IV // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>
2. Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу [Електронний ресурс] : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2711-IV // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2711-15>
3. Про трубопровідний транспорт [Електронний ресурс] : Закон України від 15 травня 1996 р. № 192/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/192/96-вр>
4. Порядок та строки митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 629 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 59. – С. 173. – Ст. 2381.
5. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
6. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=eab4ee70-3e88-4ada-a643-aa8ed9ef45e2&title>
7. Деякі питання здійснення державного контролю товарів, що переміщуються через митний кордон України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 05 жовтня 2011 р. № 1031 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 78. – С. 22. – Ст. 2883.
8. Про затвердження Порядку справляння єдиного збору в пунктах пропуску через державний кордон : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2002 р. № 1569 // Офіційний вісник України. 2002. – № 44. – С. 25. – Ст. 2004.